

Dawid Tobolski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Likwidacja barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym - na przykładzie projektu „Uczelnia otwarta dla wszystkich uczelnią na miarę XXI wieku”

1. Wstęp

Głównym celem artykułu jest przedstawienie aktualnej pozycji osób z niepełnosprawnościami w kształceniu na poziomie wyższym oraz ukazanie możliwości likwidacji barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym poprzez realizację projektów współfinansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

W konsekwencji zasadniczym problemem badawczym stało się zbadanie korelacji między procesami realizacji projektów współfinansowanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego a likwidacją bądź ograniczeniem barier w dostępie do kształcenia na poziomie wyższym osób z niepełnosprawnościami.

Analiza dokumentów związanych z implementacją oraz stosowaniem przytoczonych w niniejszym artykule aktów prawnych skłania do postawienia hipotezy, że wypełnienie zobowiązań normatywnych w stopniu odpowiadającym standardom europejskim stało się możliwe jedynie poprzez wdrożenie środków unijnych z EFS. Przyczyniło się do tego doświadcze-

nie organizacyjne, systemowe i finansowe EFS. Uzasadnienie takie stanu rzeczy można odnaleźć dokonując egzegezę studium przypadku jednego z wybranych projektów EFS realizowanych przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

2. Perspektywa prawna a rzeczywistość

Prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, którego realizacja umożliwia rozwój osobisty oraz pozwala na osiągnięcie samodzielności i niezależności, a także pełny udział we wszystkich sferach życia. Polska Konstytucja w art. 70 przyznaje każdemu prawo do nauki oraz zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483). Ratyfikując Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych Polska uznała prawo osób z niepełnosprawnościami do edukacji oraz zobowiązała się zapewnić włączający system kształcenia umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2006 roku. Weszła w życie w roku 2008, a stronami konwencji jest 156 państw (czerwiec 2015 rok). Polska zapewniła także, że osoby te będą miały dostęp do powszechnego szkolnictwa wyższego bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami (Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich 2015, s. 5).

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, uchwalona w Nowym Jorku w 2006 roku i ratyfikowana przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w 2012 roku, zobowiązuje kraje-sygnatariuszy do zapewnienia pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka przez osoby niepełnosprawne. Zapisano w niej, że osoby niepełnosprawne nie będą wykluczane z powszechnego systemu edukacji ze względu na swoją niepełnosprawność

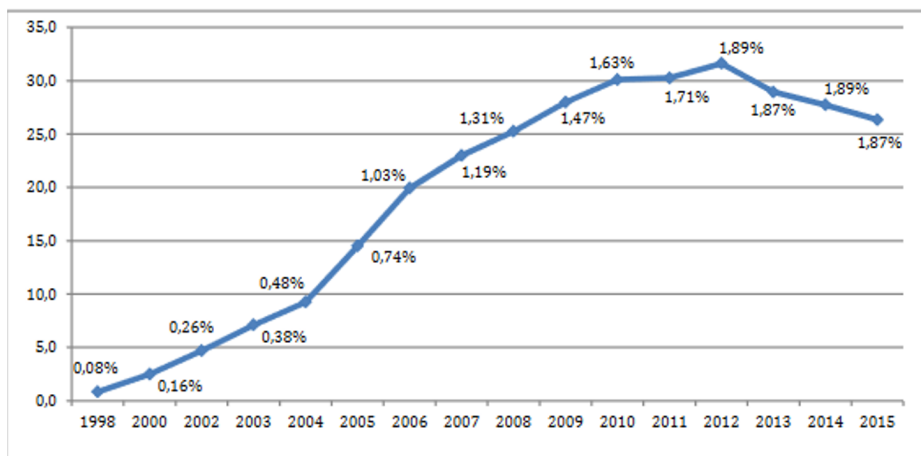
i będą miały dostęp m.in. do powszechnego szkolnictwa wyższego bez dyskryminacji i na równi z innymi osobami.

Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2014 roku w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminów studiów w uczelniach (Dz.U. 2014 poz. 1302) wprowadzono obowiązek dostosowania regulaminu studiów i określenia sposób dostosowania organizacji i właściwej realizacji procesu dydaktycznego do szczególnych potrzeb studentów będących osobami niepełnosprawnymi, w tym dostosowania warunków odbywania studiów do rodzaju niepełnosprawności.

Prawo dostępu osób niepełnosprawnych do szkolnictwa wyższego na równych zasadach z osobami sprawnymi zostało uznane również, jako jedno z głównych zadań uczelni w Polsce. W ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1668) określono, że podstawowym zadaniem uczelni jest stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w: procesie przyjmowania na uczelnię w celu odbywania kształcenia, kształceniu oraz prowadzeniu działalności naukowej.

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat nastąpiła znaczna poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych na polskich uczelniach. Znalazło to odzwierciedlenie we wzroście odsetka udziału tych osób wśród studentów. Wskaźnik ten zwiększył się z 0,08% w roku 1998 do 1,87% w roku 2015. Pomimo zmniejszania się liczby studentów i doktorantów w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, odsetek osób niepełnosprawnych utrzymywał się w latach 2014-2017 na stałym poziomie wynoszącym ok. 2% (Najwyższa Izba Kontroli 2018, s. 5).

Rycina 1.: Liczba niepełnosprawnych studentów na polskich uczelniach w latach 1998-2015 (w tysiącach osób), z uwzględnieniem udziału procentowego tych osób w ogólnej liczbie studentów

Źródło: Najwyższa Izba Kontroli, 2018, *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych*

Przeważająca liczba studentów z niepełnosprawnościami to osoby z innymi rodzajami niepełnosprawności (np. z zaburzeniami psychicznymi i chorobami przewlekłymi), w drugiej kolejności z dysfunkcją narządu ruchu - chodzący i niechodzący. Ponadto istotną liczbę studentów stanowią osoby niewidome i słabowidzące oraz głuche i słabosłyszące. Co ważne, największy odsetek studentów z niepełnosprawnościami odnotowuje się na kierunkach tj. biznes, administracja, prawo, nauki społeczne oraz dziennikarstwo. Najmniejszy zaś odsetek osób z niepełnosprawnościami odnotowuje się na kierunkach przyrodniczych, matematyce oraz rolnictwie.

Tabela 1.: Studenci z niepełnosprawnościami według typów instytucji szkolnictwa wyższego i nauki oraz grup kierunków kształcenia

WYSZCZEGÓLNIENIE o – ogółem s – studia stacjonarne n – studia niestacjonarne	Ogółem	w tym kobiety	Z liczby ogółem				
			niesłyszący i słabosłyszący	niewidomi i słabowidzący	z dysfunkcją narządów ruchu		inne rodzaje niepełnosprawności
					chodzący	niechodzący	
O G Ó Ł E M, w tym:	21240	12549	1594	1799	5734	552	11561
studia stacjonarne	13365	7687	1055	1187	3443	357	7323
studia niestacjonarne	7875	4862	539	612	2291	195	4238
Grupa – Biznes, administracja i prawo	4906	2954	358	400	1389	149	2610
Grupa – Nauki społeczne, dziennikarstwo i informacja	2805	1850	188	291	791	113	1422
Grupa – Nauki humanistyczne i sztuka	2477	1585	164	238	590	93	1392
Grupa – Technika, przemyśle budownictwo	2450	932	201	174	707	14	1354
Grupa – Zdrowie i opieka społeczna	2439	1873	165	234	655	33	1352
Grupa – Kształcenie	1780	1490	135	128	549	49	919
Grupa – Technologie teleinformatyczne	1185	146	112	102	282	33	656
Grupa – Usługi	1063	621	83	77	276	15	612
Indywidualne studia międzyobszarowe	984	453	65	65	238	22	594
Grupa – Nauki przyrodnicze, matematyka i statystyka	866	477	96	72	196	28	474
Grupa – Rolnictwo	285	168	27	18	61	3	176

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS 2020 *Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku*

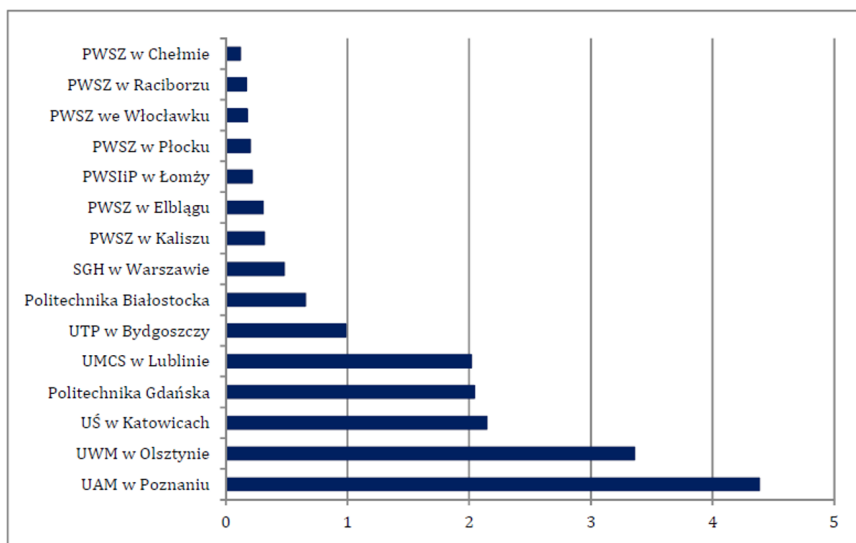
W roku akademickim 2019/2020 w uczelniach studiowało 1204,0 tysięcy studentów, o 2,1% mniej niż w poprzednim roku akademickim. Począwszy od roku akademickiego 2006/07 odnotowywany jest spadek liczby studentów wynikający ze zmian demograficznych, tj. spadku liczby osób w wieku 19-24 lata (GUS 2020). Studenci z niepełnosprawnościami stanowili blisko 1,8% wszystkich studentów, w tym blisko 60% stanowiły kobiety.

Podjęmowane przez uczelnie wyższe działania mające na celu wywiązanie się z obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych, nie mogą ograniczać się wyłącznie do likwidacji barier architektonicznych w obiektach uczelnianych. Powinny umożliwiać dostęp do szkolnictwa wyższego nie tylko osobom niepełnosprawnym poruszającym

się na wózkach inwalidzkich, ale również być skierowane do osób z innymi rodzajami niepełnosprawności, tj. niesłyszących i słabosłyszących, niewidomych lub słabowidzących, a także osób np. z zaburzeniami psychicznymi czy chorobami przewlekłymi.

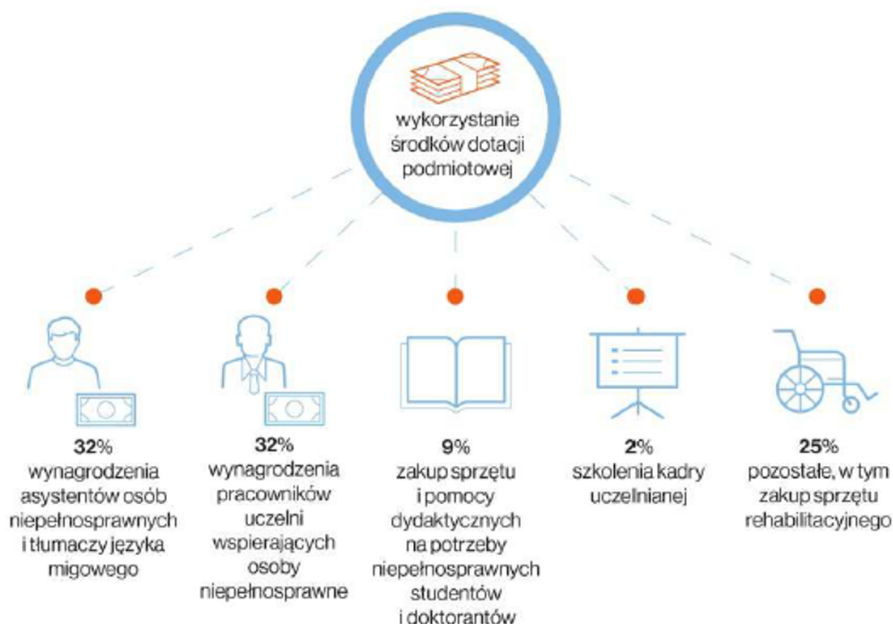
W latach 2015-2017 uczelnie publiczne otrzymały z budżetu państwa środki dotacji na realizację zadania dotyczącego stwarzania niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia w łącznej wysokości 17,5 mln zł, co stanowiło 20% ogółu środków dotacji podmiotowej przyznanych wszystkim uczelniom nadzorowanym przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Najwyższa Izba Kontroli 2018, s. 11).

Rycina 2.: Wysokość otrzymanych środków dotacji podmiotowej przez objęte kontrolą uczelnie publiczne w latach 2015-2017 (mln zł)

Źródło: Najwyższa Izba Kontroli, 2018, *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych*

Rycina 3.: Główne kategorie wydatków sfinansowane ze środków dotacji podmiotowej w uczelniach

Źródło: Najwyższa Izba Kontroli, 2018, *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych*

Pomimo wysokiego stopnia zaspokojenia potrzeb niepełnosprawnych studentów i doktorantów, zgłosili oni jednak w ankietach prowadzonych podczas kontroli uczelni publicznych przez Najwyższą Izbę Kontroli w okresie od 4 stycznia do 29 marca 2018 roku przypadki zastrzeżeń do warunków kształcenia. Dotyczyły one głównie: niesprawności urządzeń wspierających przemieszczanie osób niepełnosprawnych ruchowo, nieprzystosowania architektonicznego obiektów, nieodpowiedniego dostosowania materiałów dydaktycznych, konieczności digitalizacji zbiorów bibliotecznych oraz niewystarczających zasobów sprzętu komputerowego dostosowanego

wanego do potrzeb niepełnosprawnych (Najwyższa Izba Kontroli 2018, s. 14).

Odpowiedzią na powyższe niedociągnięcia i braki w zakresie potrzeb osób z niepełnosprawnościami wśród studentów i doktorantów okazały się środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego "Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020".

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) jest głównym instrumentem finansowym Unii Europejskiej (UE) umożliwiającym wspieranie zatrudnienia, poprawę warunków pracy i wyrównanie szans dla wszystkich obywateli UE poszukujących pracy. Jego działalność polega na inwestowaniu w zasoby ludzkie w Europie – pracowników, młodzież i wszystkich ludzi szukających pracy. Unia Europejska dąży do zwiększenia liczby miejsc pracy i poprawy warunków zatrudnienia oraz rozwoju integracji społecznej. Założenia te są podstawą strategii Europa 2020 na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu w UE. Wyzwania te są szczególnie istotne w obecnej sytuacji gospodarczej. EFS odgrywa ważną rolę w realizowaniu celów Europy oraz w łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego – przede wszystkim wzrostu bezrobocia i poziomu ubóstwa (Europejski Fundusz Społeczny 2020).

W tym miejscu warto podkreślić, że w trwającym okresie programowania 2014-2020 UE przeznaczyła na Europejski Fundusz Społeczny ponad 80 mld euro, czyli prawie jedną czwartą swoich wydatków na politykę rozwoju regionalnego. Dla Polski przyznano z tej puli ok. 13,2 mld euro. To znacznie więcej niż w latach 2007-2013, kiedy do dyspozycji Polski było nieco ponad 11 mld euro.

W dniu 14 marca 2019 r. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR)¹, jako Instytucja Pośrednicząca dla Osi III „Szkolnictwo wyższe

---

¹NCBR jest rządową agencją wykonawczą. NCBR jest agencją wykonawczą w rozu-

dla gospodarki i rozwoju” Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, ogłosiła w ramach Działania 3.5 „Kompleksowe programy szkół wyższych” ze środków pochodzących z EFS konkurs zamknięty numer POWR.03.05.00-IP.08-00-DOS/19 pt. „Uczelnia dostępna”. Konkurs obejmuje wsparciem zmiany organizacyjne, podnoszenie świadomości i kompetencji kadry uczelni z zakresu niepełnosprawności poprzez realizację działań mających na celu zapewnienie przez uczelnię dostępności komunikacyjnej, administrowanych stron internetowych, narzędzi informatycznych, procedur kształcenia w kształceniu na poziomie wyższym, wprowadzenie do programów kształcenia modyfikacji zapewniających ich dostępność dla studentów z niepełnosprawnościami oraz działań z zakresu dostępności architektonicznej. Uczelnie wybrane do dofinansowania otrzymają wsparcie na likwidację barier w dostępie do studiów oraz będą mogły wprowadzić do swoich programów nauczania działania zapewniające ich dostępność dla studentów z niepełnosprawnościami tj. egzaminy, wykłady on-line oraz możliwość załatwienia spraw studenckich przez Internet. Co istotne, projekt nie może dotyczyć wyłącznie działań związanych z niwelowaniem barier architektonicznych w budynkach i musi obejmować swoim zakresem merytorycznym równocześnie inne działania zwiększające dostępność edukacji dla tej grupy osób.

W odpowiedzi na konkurs do NCBiR wpłynęło 108 wniosków o dofinansowanie projektu, z czego 85 ocenionych zostało pozytywnie, natomiast 23 wnioski ocenione zostały negatywnie. Ze względu na wysoką ja-

---

mieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, działającą na podstawie ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju oraz statutu stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 września 2010 r. w sprawie statutu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. Funkcjonowanie Narodowego Centrum Badań i Rozwoju, reguluje ponadto szereg aktów wykonawczych i aktów prawnych związanych z wdrażaniem programów finansowanych z funduszy europejskich.

kość zgłoszonych projektów, alokacja przewidziana pierwotnie na konkurs w wysokości 200 mln PLN została zwiększona o ponad 121 mln PLN tak, by wszystkie wnioski rekomendowane do dofinansowania, otrzymały środki finansowe (NCBiR 2019).

Spośród projektów ocenionych pozytywnie na 7 miejscu listy rankingowej znalazł się projekt złożony przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pt. „Uczelnia otwarta dla wszystkich uczelnią na miarę XXI wieku”.

Celem projektu jest zwiększenie dostępności Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) dla osób z niepełnosprawnościami poprzez kompleksowe działania obejmujące opracowanie i wdrożenie Zarządzenia Rektora dot. dostępności architektonicznej, komunikacyjnej i informacyjnej, doposażenie pracowni w sprzęt umożliwiający równoprawne uczestnictwo w zajęciach (m.in. dostępne stanowiska laboratoryjne, drony), wyszkolenie 8 asystentów laboratoryjnych oraz przeszkolenie 1056 członków kadry dydaktycznej i administracyjnej UAM (w tym min. 581 kobiet) w zakresie pracy z osobami o specjalnych potrzebach, jak również ich udział w konferencjach krajowych i zagranicznych i wizytach studyjnych w celu podniesienia poziomu świadomości i zapoznania z dobrymi praktykami, ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do materiałów dydaktycznych poprzez zapewnienie platformy edukacyjnej, a także podniesienie bezpieczeństwa osób o ograniczonej mobilności i doświadczających deficytów sensorycznych poprzez zakup profesjonalnego sprzętu do ewakuacji oraz stworzenie aplikacji wspierającej proces ewakuacji budynków w okresie od 01.01.2020 do 30.09.2023 roku. Projekt przyczyni się do realizacji celu szczegółowego 5 dla Działania 3.5 POWER „Poprawa dostępności szkolnictwa wyższego” oraz celu szczegółowego 4 „Wsparcie zmian organizacyjnych i podniesienie kompetencji kadr w sys-

temie szkolnictwa wyższego”.

UAM od lat prowadzi działania na rzecz likwidacji barier napotykanych przez osoby z niepełnosprawnościami i pełnej dostępności procesu kształcenia oraz innych elementów życia akademickiego, niezależnie od specjalnych potrzeb jednostki. Biuro ds. studentów z niepełnosprawnościami (wcześniej Biuro Pełnomocnika Rektora ds. studentów niepełnosprawnych) powołano na mocy Zarządzenia Nr 326/2011/2012 Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 13 lutego 2012 roku. Obecnie w skład Biura wchodzi 9 pracowników (5 osób zatrudnionych na pełen etat, 4 osoby na pół etatu). Pomimo prężnej pracy Biura jego działalność należy rozwinąć i uzupełnić o dodatkowe działania, realizowane przez inne jednostki. W strukturze Biura funkcjonuje 7 etatów, które obsługuje studentów o bardzo różnych niepełnosprawnościach. Liczba etatów nie jest wystarczająca dla zaspokojenia potrzeb. Na UAM od lat studiuje najwięcej w Polsce osób z niepełnosprawnościami. W roku akademickim 2019/2020 na UAM studiuje ok. 670 studentów z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności, w tym 214 osób o lekkim stopniu niepełnosprawności, 376 osób o umiarkowanym stopniu i 80 osób w stopniu znacznym. 202 osoby doświadczają niepełnosprawności związanej z narządami ruchu, 75 osób z narządami wzroku, 55 osób z narządami słuchu, a u 331 osób przyczyna niepełnosprawności została określona jako inne (POWR.03.05.00-00-A095/19, s. 10).

Grupę docelową projektu stanowić będą głównie pracownicy UAM, w tym:

- pracownicy Biura ds. studentów z niepełnosprawnościami – 8 osób,
- kadra kierownicza – 150 osób,
- kadra dydaktyczna – 503 osoby,

- pracownicy domów studenckich i portierzy – 210 osób,
- kadra administracyjna – 185 osób.

Łącznie wsparciem w ramach projektu pt. „Uczelnia otwarta dla wszystkich uczelnią na miarę XXI wieku”, nr POWR.03.05.00-00-A095/19, objętych zostanie 1056 pracowników UAM, co stanowi 20% wszystkich pracowników UAM. Pośrednią grupę docelową stanowią będą studenci, studentki, doktoranci i doktorantki UAM.

Przed aplikowaniem w odpowiedzi na konkurs przeprowadzono badania własne, na podstawie których zdiagnozowano następujące potrzeby i oczekiwania uczestników w kontekście wsparcia, które ma być udzielane w ramach niniejszego projektu.

Pracownicy UAM każdego szczebla mają na co dzień styczność ze studentami, także osobami z niepełnosprawnościami. Do zadań kadry dydaktycznej oprócz kształcenia studentów należy kompleksowe wsparcie studentów w sprawach organizacyjnych, merytorycznych i technicznych. W związku z powyższym wskazany jest:

- zwrócenie uwagi na potrzebę akceptacji i zrozumienia ze strony środowiska akademickiego,
- zwrócenie uwagi pracowników UAM na fakt, iż wsparcie nie oznacza jedynie ułatwień infrastrukturalno-architektonicznych, ale także ułatwienia podczas prowadzenia zajęć, dostępu do materiałów dydaktycznych, dostosowania form i terminów egzaminów itp.,
- podniesienie poziomu świadomości pracowników UAM w kontekście osób z niepełnosprawnościami, gdyż wielu z nich deklaruje, że nie wie jak traktować takie osoby, co może prowadzić do dyskryminowania osób z niepełnosprawnościami lub ich faworyzowania,

- zwiększenie kompetencji pracowników administracyjnych, pracowników domów studenckich i portierów w zakresie komunikowania się z osobami z niepełnosprawnościami.

Oczekiwania grupy docelowej w kontekście realizacji projektu przedstawiają się następująco:

- zwiększenie wiedzy w zakresie zasad projektowania uniwersalnego,
- kompleksowe przedstawienie i wdrożenie metod edukacyjnych wraz z narzędziami dla dostosowania procesów dydaktycznych dla wszystkich studentów, także osób z niepełnosprawnościami,
- podniesienie kompetencji pracowników UAM w zakresie udzielania pomocy osobom z niepełnosprawnościami i reagowania na sytuacje kryzysowe,
- stworzenie zasad i regulaminów postępowania wobec studentów w określonym rodzaju niepełnosprawności, nie tylko ruchowym, ale także np. słuchu, psychiczną itp.

3. Sześć punktów strategii działania

W odpowiedzi na zdiagnozowane potrzeby i oczekiwania zaplanowano odpowiednie formy wsparcia dla uczestników – grupy docelowej projektu. Działania podzielono na sześć zadań.

W ramach zadania pierwszego zatrudniony zostanie na czas realizacji projektu (01.01.2020 r. do 30.09.2023 r.) kolejny pracownik Biura ds. studentów z niepełnosprawnościami, którego głównym zadaniem będzie koordynacja szkoleń. Ponadto zaplanowano realizację licznych szkoleń i udział w studiach podyplomowych pracowników Biura ds. studentów z niepełnosprawnościami, których celem jest rozwój kompetencji w zakresie metod

pracy z osobami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz dostosowywanie do zmieniających się realiów (np. cyfryzacji i digitalizacji procesu edukacyjnego). Tematyka szkoleń oraz studiów podyplomowych odpowiadać będzie następującym zagadnieniom:

- włączenie cyfrowe i społeczne,
- metody i narzędzia *coachingowe* w pracy z osobami z trudnościami psychicznymi,
- metody pracy z osobami z niepełnosprawnościami poznawczymi,
- *design thinking*: metody pracy kreatywnej z różnymi odbiorcami.

Dodatkowo w ramach Zadania zaplanowano organizację konferencji o zasięgu krajowym oraz międzynarodowym, w ramach których podniesiony zostanie poziom dotychczas organizowanego Forum Uczelnianych Pełnomocników ds. Osób z Niepełnosprawnościami poprzez zaangażowanie wysokiej klasy ekspertów, organizację większej ilości wykładów oraz paneli dyskusyjnych. Celem organizacji konferencji jest podniesienie kompetencji i wymiana *know-how* w niniejszym zakresie.

W ramach zadani drugiego dostosowanych zostanie 7 obiektów UAM do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zamontowane zostaną 3 windy wyposażone w komunikaty głosowe i oznaczenia brajlowskie. W 8 aulach Wydziałów UAM zamontowane zostaną pętle induktofoniczne wraz z wzmacniaczami dla osób z niepełnosprawnościami. Przeszkoleni zostaną pracownicy działów UAM odpowiedzialnych za inwestycje w ramach uniwersalnego projektowania. Jak pokazuje doświadczenie, nawet najnowsze obiekty nie spełniają w pełni kryteriów dostępności. Ograniczenie rozumienia uniwersalnego projektowania do niepełnosprawności ruchowej, zbyt

małe wymogi stawiane pod kątem dostępności projektantom pokazują, że niezbędne jest podnoszenie wiedzy w tym zakresie.

W ramach zadania trzeciego stworzona zostanie aplikacja informująca o ewakuacji, której celem jest pomoc i przyspieszenie działań w przypadku ewakuacji budynku, w którym znajduje się osoba korzystająca z aplikacji oraz umożliwienie kontaktu z osobą potrzebującą i wezwanie przez nią pomocy. Opracowana i wdrożona zostanie platforma edukacyjna do nauczania zdalnego, która służyć będzie w szczególności osobom z niepełnosprawnościami z ograniczeniami ruchowymi i zdrowotnymi uniemożliwiającymi pojawianie się na większości zajęć osobiście oraz do umieszczania szkoleń e-learningowych z zakresu pracy z osobami z niepełnosprawnościami dla kadry dydaktycznej. Zakupiona zostanie licencja na program do monitorowania dostępności stron internetowych pod kątem zadanych kryteriów dostępności oraz zgodności z międzynarodowym standardem WCAG 2.0 oraz rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. (Dz. U z 2017 r. poz. 2247). Ponadto w ramach Zadania przystosowane zostaną stanowiska laboratoryjne na Wydziale Biologii oraz Wydziale Chemii. Obecnie na UAM brakuje przystosowanych stanowisk laboratoryjnych na studiach z zakresu kierunków ścisłych, co grozi powstawaniem nierówności edukacyjnych. Zakup sprzętu składającego się na mobilne stanowiska laboratoryjne oraz zestaw stanowisk stacjonarnych na pozwoli na wyrównanie szans studentów z niepełnosprawnością.

W ramach zadania czwartego przeprowadzone zostaną badania FGI (Focus Group Interview), wywiady indywidualne oraz ankiety internetowe z kadrami UAM, członkami samorządu studenckiego oraz członkami Zrzeszenia Studentów Niepełnosprawnych UAM „Ad Astra”. Celem badań jest pogłębiona diagnoza barier występujących na uczelni, ich przyczyn, również niebezpośrednich, zdobycie informacji na temat potrzeb róż-

nych grup, zbieranie opinii o proponowanych rozwiązaniach. Większość grup będzie zawierała przedstawicieli środowiska osób z niepełnosprawnościami. Ich wyniki zostaną uwzględnione w Zarządzeniu Rektora UAM w sprawie dostępności uczelni. Ponadto opracowane zostaną procedury ewakuacji z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnością oraz procedury postępowania w przypadku osób przejawiających skrajne trudności psychiczne i poznawcze, które mogą zagrażać życiu lub zdrowiu osoby dotkniętej tymi trudnościami lub osób z jej otoczenia dla kadry dydaktycznej i administracyjnej UAM. Zapotrzebowanie na takie dokumenty było wielokrotnie zgłaszane do Biura Pełnomocnika Rektora ds. studentów niepełnosprawnych przez pracowników z różnych działów, zarówno dydaktycznych jak i administracyjnych.

W ramach kolejnego zadania piątego opracowany zostanie innowacyjny kurs e-learningowy do nauki wymowy języka angielskiego. Istotną częścią nauczania wymowy jest praca z transkrypcją, wymagająca stosowania specjalnego zestawu znaków. Projektowany kurs będzie oferował możliwość pracy ze standardową transkrypcją fonetyczną IPA oraz poprzez opcjonalne zastosowanie systemu X-SAMPA, eliminując w ten sposób trudności osób z niepełnosprawnością wzroku wynikające ze stosowania transkrypcji IPA w zwyczajnej postaci typograficznej lub w alfabecie Braille'a. Ponadto wszystkie multimedia, takie jak nagrania dźwiękowe, zarówno samego materiału angielskiego (słów, wyrażeń, dialogów), jak i różnych zjawisk fonetycznych, będą w pełni dostępne. Dostępny kurs będzie umożliwiał wszystkim studentom i doktorantom sprawną współpracę z nauczycielem przy użyciu specjalnie przygotowanego podsystemu nagrywania wypowiedzi studenta i doktoranta i ich oceny. Wszystkie komponenty kursu zaprojektowane zostaną tak, aby można było uzyskać do nich dostęp za pomocą interfejsu graficznego oraz przy zastosowaniu opro-

gramowania uglasowiajacego (*screen reader*).

W ramach ostatniego zadania szóstego przygotowana zostanie wizualna kampania podnosząca świadomość niepełnosprawności. Kampania będzie wyświetlana na monitorach na terenie budynków UAM podnosząc świadomość na temat różnych schorzeń, dostępnych na UAM form wsparcia oraz *savoir-vivre* w kontaktach z osobami z niepełnosprawnością ruchową, wzroku, słuchu, trudności psychiczne oraz inne niewidoczne formy niepełnosprawności (np. epilepsja czy cukrzyca). Ponadto w ramach ostatniego zadania zaplanowano szereg specjalistycznych szkoleń zarówno dla pracowników dydaktycznych jak i administracji w tym również dla pracowników domów studenckich oraz portierni w zakresie:

- pracy z osobami z różnymi niepełnosprawnościami,
- pracy z osobami z trudnościami psychicznymi i poznawczymi,
- pracy z osobami ze spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera,
- tworzenia materiałów dydaktycznych dostępnych dla osób z niepełnosprawnością wzroku,
- metod pracy ze studentami z niepełnosprawnością słuchu,
- pracy z osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym niewidocznymi,
- reagowania w sytuacjach kryzysowych z udziałem osób w kryzysie psychicznym,
- reagowania w sytuacjach z udziałem osób z trudnościami psychicznymi.

4. Podsumowanie

Mimo, że projekt pt. „Uczelnia otwarta dla wszystkich uczelnią na miarę XXI wieku” prowadzony przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przekroczył dopiero pierwszy etap swojej realizacji to już wśród uczestników dostrzegalny jest wyraźny wzrost zaplanowanych wskaźników realizacji projektu.

Zaplanowane w ramach projektu działania dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz ich otoczenia. Dzięki temu rozwiązują zdiagnozowane problemy i oczekiwania, które szczegółowo zostały omówione w niniejszej pracy.

Na gruncie badań empirycznych oraz analizy twierdzeń zawartych w wywiadach pogłębionych przeprowadzonych z beneficjentami projektów EFS należy wskazać, że niewątpliwym atutem realizacji wskazanych projektów jest objęcie wsparciem także osób, które, na co dzień mają bezpośredni kontakt z osobami z niepełnosprawnościami. Dzięki takiemu kompleksowemu podejściu osoby z niepełnosprawnościami są postrzegane mniej stereotypowo i traktowane są na równi z osobami pełnosprawnymi.

Bibliografia:

Akty prawne:

Dz. U. 2018, poz. 1668, Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Dz. U. 2020.0.426, Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm., Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2006 r.

Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Dz.U. 2014 poz. 1302, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 września 2014 r. w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminów studiów w uczelniach

Literatura:

Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich (2015), *Dostępność edukacji akademickiej dla osób z niepełnosprawnościami - analiza i zalecenia*, Warszawa

Departament Europejskiego Funduszu Społecznego (2015), *Pierwsza Dekada Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce. Efekty Wdrażania EFS w latach 2004–2014*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa

Europejski Fundusz Społeczny 2020, <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=pl>, 20.11.2020

Godek K. (2019), *Wpływ projektów współfinansowanych z EFS na jakość życia osób niepełnosprawnych*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

GUS (2020), *Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku*, Warszawa

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (2015), *Agenda działań na rzecz*

równości szans i niedyskryminacji w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, Warszawa

Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (2018), Wytoczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, Warszawa

Najwyższa Izba Kontroli (2018) *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych*, Warszawa

NCBiR 2019, https://archiwum.ncbr.gov.pl/index.php?id=31609&L=848&tx_news_pi1%5Bnews%5D=59741&cHash=0580433774599eff72da41863c73c58f, 20.11.2020

Palak Z., Lewicka A., Bujanowska A. (2006), *Jakość życia a niepełnosprawność*, UMCS, Lublin

POWR.03.05.00-00-A095/19, Wniosek o dofinansowanie projektu pt. „Uczelnia otwarta dla wszystkich uczelnią na miarę XXI wieku”